

VII. ISMERETLEN DRASKOVICH PÁL FÖLÖTT

POMUM AUREUM,

Az-Az

Ez álhatatlansággal álhatatos halandó
életnek arany fonalára függesztetett

5

ARANY ALMA,

TEKENTETES GROFF

TRAKOSTYANYI

D R A S K O V I C S

P A A L,

10

KIT

Az Irgalmatlan Halál, éles kaszájával,
a' kedves, és kellemetes megh-értségre jutott,
legb jobb s-legh szebb korában, élete arany fona-
láról le-meczett.

15

Melly

A' Halotti Tiszteletek között, Magyar élő nyelv-
vel ki-Magyaráztatott Lékánn, tulaidon Nem-
zetségh temető helyén, Szent Agoston Szerzetin
lévő Bóldogh Aszony Szent Templomában,

20

Böjtmás havának napján.

M.DC.LXXXIV. Esztendőben.

Superiorum permissu.

Nagyszombatban Nyomtatott az Academiai
bötükkal Hörmann János által.

25

„Pertransierunt dies mei”, sicut „naves poma portantes.” Job 9[, 26].
 „El-múltak az én napjaim, mint az almát hordozó hajók.”

SZaáz szemmel megh-csalhatatlanól látható Argussal, száz kézzel 10
 nyilvánossággal tapasztalható Briarcussal, véghetetlenül forró könyhul-
 latásokkal megh-siratható Heraclitussal; hogy ez szüntelen vaáltozással
 álhatatlan Világhnak, ennek a' bolygás, és tévelygés Labirinthussának
 szarándok Lakosi; kik születésekkel léteket, s-életeket vészik, az Alma
 falattya után bé-köllétik falnyi a' halálnak mérgét-is. A Gyász Poētá- 15
 nak ama halottas Versei szerint:

„Szörnyü halál, imé hol aáll lest hányván Eletünknek, <4>
 Megh-vont. ijal s' mérges nyíllal víja várát Lelkünknek.”

Tehát Lövő-is? az Ember sarka után olálkodó? olly mesterséges
 megh-csalhatatlan bizonyos Nyilas-e a' halál? Az. „Megh-vont ijal, s' 20
 mérges nyíllal víja várát lelkünknek.” De viselné, s' arányozná vagy
 már bár csak olly formán mérges nyilát a' Halál, mint amaz nagy hírű
 Nyilas Vitéz Thaco; A' ki hogy magának örök hirt, nevet, halhatatlan
 emlékezetet szerzene, idegében föl-vont, s-el lövellett sebes nyilával
 le-lötte egyetlen egy tulajdon Fiának fejről az Almát, Fiának minden 25
 sérelme nélkül.

Illy bizonyos Nyilas a' Halál, az Almának étele, és föl-tétele
 után, de sokkal keservesb, mert mérgessebb külömbiséggel; mivel, nem
 a' föl-tett almára már, hanem a' megh-evett almáért az Emberre cél-
 lozza s-lövelti ki, halált hozó mérges nyilát; s-lölkünk várát víja. 30

Nincs-is nyughta ezen fene Tyrannusnak, mígh nem minden he-
 gyeket megh-mozdított, minden köveket fel-forgat, minden álló fákat
 megh-aszal, minden virágh-szálat megh-hervaszt, minden tornyakat le-
 dönt, minden Palotákat le-ront, minden koronákat el-szaggat, minden
 királyi pálczákat össze tör, minden szövetségeket el-szakaszt, minden 35
 Társaságokat el-választ; mígh nem minden Országgló és Uralkodó
 Császárságokat, Királyságokat, Herczegségeket, Fejedelemségeket,

Gróffságokat, Nemességeket, Gazdagokat, Szegényeket, Dúsokat, Köldúsokat, a' kegyetlen és irgalmatlan Charontnak, a' mélységhe evező Posta hajójában bé-szállétt! nem-is olly véggel, hogy (a' Poéták okoskodások szerént) a' pokol három vizein, folyo Acheron, Stix, és Cocitumon a' lölköket által eveztesse, hanem ollyal, hogy Lölköktől el-választott <5> Testeket, a' holt Tengeren által-vigye a' férgek, a' kigyók békák eledelére.

Ezt fájdalyla vala, amaz félelmes panaszszával Szent Job: (a) „*Utinam consumptus essem, ne oculus me videret, fuisset quasi non essem, de utero translatus ad tumulum.*” „Vajha, az Anyám méhében emésztöttem volna megh, hogy szem ne látna engem, ollyan lettem volna, mintha nem volnék, a' méhből vitetvén a' koporsómban.” Ugyan-is, keserves halgatóim, nem egyéb a' mi életünk, hanem éppen csak egy üres: „*Fuisset quasi non essem,*” „vóltam” s-vagyok, „mint-ha nem volnék”; egy üress semmi.

Ennek való bizonyosságára gondolták ki hihető a' régi Pogány Poéták az ember életének ama három Isten Aszszonyát, Chlotot, Lachesist, és Atropost, kiket Párkáknak neveztek, kik az Ember életét rendelik, kormányozzák, viselik, de el-is vészik. Chloto hija ki az Anya méhéből és mint egy szüli az Embert. Lachesis sorsát, szerencsáját, vagy-is szerencsétlenségét mértékli, s-intézi az Embernek, s-életének. Atropos mikor akarja, az mint akarja, a' hol akarja, élete fonalát meczi-el az Embernek. Mellyben, törvényre törvéntelen, rendeltetése rendetlen, cselekedete embertelen, mert minden tekintet, megh-választás és személy válogatás nélkül való. A' mit az Edgyike fony, Másika le-gomboléttya, Harmadika, vagy köll, vagy nem köll, hosszan, röviden, töböl, végöl, valamint délczegh kedve tartya, vakjában csak meczen meczi. Az Edgyike el-meczette életek fonalát mind azoknak, a' kik eddigh vóltak; a' Másik el-meczi mind a' kik vannak; a' Harmadik el-meczi mind azoknak a' kik lésznek.

Néhai Méltóságos Trakostyányi Gróff Draskovics Paál, <6> oh légyen boldogh órában, a' bóldogh örökkénvalóságban a' te emlékezeted! Ugy látom én, hogy fonalára függesztette már Tacho a' te Méltóságos Házad réghi nagy érdemü Vitéz Nemzetséges Czímeredből vett arany Almádat; le-gombolyétotta látom arany fonalát Lachesis, hogy Atropos éles kaszájával le-messe, vagy-is az Irgalmatlan Nyilas Halál Tachoval, Nemzetséged fényes koronája ékességétől el-lője.

Ezt nyomozza az emlétet Szent Job: (a) „*Pertransierunt dies mei,*” sicut „*naves poma portantes.*” „El-multak az én napjaim, mint az Almát hordozó hajók.” Azt mondgya ehez Szent Gergely Papa:

(b) *Qui poma vehit, odore fruitur, et alijs cibum fert.* A' ki Almát hordoz, illattyával él, de Másoknak viszen eledelt. Ugy mi halandó Emberek, kik ennek a' holt Tengernek keserü vizein evezünk, csak ideigh való szagát illattyát vészük a' Világi hivságoknak, Méltóságoknak, gazdagságoknak, és másoknak hordozunk eledelt. Kiknek? a' nyüveknek, a' férgeknek. Az szép színy, és maskara alatt, a' szép piros Almát, tulajdon halandó testünket, minek utánna ez az minden napi gyakorlásával tanólt Nyilas, a' Halál életünkkel fejünkről ékes Almánkat le-lővi.

De ah! szivünket szaggató keserves Példánk, Méltóságos Gróff Trakostyányi Draskovics Paál! Lehetséges dologh-e, hogy halált hozzon te reád? lehetséges dologh-e, hogy Tariol tétessék a' keserves Halálnak, a' te réghi fényes Házadnak gyönyörű arany Almája? Hiszen nem átka, hanem áldása, nem romlása, hanem dücsössége, nem homállya, hanem fenyesége a' te Méltóságos Házad Nemzetséges Czímerének a' te Arany Almad. Hi-<7>szén nem arról a' halált hozó Fáról való a' te Almád, mellyben a' mi bóldoghtalan Eleink belé faltak, gondolván, hogy az merő édesség, hogy az Istenség maga falattya, mert Istenséget adó; de maga lön a' szörnyü halál. Nem így a' te Almád, mert ez arany Alma, s-Királyi arany koronával megh-koronázott Alma.

Ha Olasz Országoknak némelly részeiben, és kulcsos Várasiban (noha minden más gyümölcstől Vámot köll adnyi, adót kel fizetnyi) a' Póma gránát, avagy-is Gránát Alma privilegiáltatott, minden adózástól ment, es szabad; olly magános okból, melly a' többivel nem köz, hogy a' fejeken viselik koronájokat, mellyel a' természet őket mint hogy megh-koronázta, magános szabadsággal-is áldotta.

Nem koronázták-e megh a' régi koronás Királyok, a' te Nemzetséges Czimeres Almádat? Nemde nem, a' te mint-egy a' röpüllésre kiterjesztett szárnyas, és koronás Czimeres Sasod, és Grifed markos körmei örizete alá bizattatott-e a' te Nemzetséges almád? hogy ezek által, a' Halál veszedelmi elől szárnyon járó körmei között, mint a' Libanus Czedrussa széki, a' bátorságos megh-tartásra el-ragattassék. Nemde nem, a' te Méltóságos Eleid: (a) „*Posuerunt Jerusalem in Pomorum custodiam*”: Nem a' Menyei „Jerusalemet választották”-e a' te „Almád örizetire?” mert hiszen a' te Almád gyümölcsozése: (b) „*Poma quae germinant*” (c) „*De pomis caeli et ror*” etc. „Az egek, és az égghi harmatoknak gyümölcsozásából való Alma.” (d) „*De pomis Collium aeternorum*” etc? (e) „*De vertice antiquorum montium.*” „A' réghi hegyek teteiről, az örök halmok gyümölcsozásából.” <8>

Vallyon tehát, ezen méltó okokból nem méltán ment lehetne-
a' te ékes Almad a' halálnak mérgétől, Méltóságos halottunk?

De ah! ha azt kérdeném én most Töletek mindnyáitoktól, méltán keserves Halgatóim, Amos Profetával: „*Quid tu vides Amos?*” „Mit lácz te Amos?” Mit láttok ti most gyászos siralmas Halgatóim? Azt felelné ki-ki közületek Amossal, nem kétlem: (a) *En Uncinum ferreum ego video*: „Alma szedő vas horgot” látok én. s-Mit hallasz? ah! (b) *Audio Dominum dicentem*: Hallom az Urat mondanyi: „*Finis venit, venit finis*”, „*et erit*”, „*sicut plactus super Unigenitum*”. „A' vege el-gyött, elgyöt a' vége”, „és lészen” „mint az Egyetlen egyen való sírás.” Mint ha fájdalmas szíveteknek mély zokogási között mégh-is így hallatnátok panaszkodnyi: Oh! oh s-hogy kérthedd mit látunk? Nem ládd-e magad-is ezt a' Gyász, és Halottas készületet? nem ládd-e ezt a' fájdalmas Alkotmánt? éghő szövétnekek, éghő gyertyáknak sűrű sokaságát; ezt a' minden gyászban öltöztetett keserves gyászal bé-vont Halotas szint, és készületet? Ah! keserves fájdalom! Nem ládd-e miképpen a' kegyetlen Párkák, a' szörnyü Halál az ő éles kaszájával, legh jobb, legh szebb, legh gyümölcsösb korában csak mutatta, s-már-is el-röjtötte, csak föl függesztette, s-már-is le meczette, arany fonalát el-meczette kívánatos sok jokkal illatozó nagy reménséget ígérő gyönyörű Almának. Nem ládd-e, az szárnyas, és igen markos körmök közül-is, az erős és igen bátorságos örizetek alól-is miképpen ragadgya-el, alma szedő vas horgával, miképpen mecz-le, s-zárja siralmas koporsójában a' férgek eledelére Hazánk remenlhető nagy javára érlelt drága szép arany Almákat. <9>

Ah melly hamar, melly váratlan, melly reméntelen keserves Arvaságra jutott, megh-gyült epességekkel, keserü fájdalomokkal megh-tölt keserves Eözvegy Tekéntetes Gróff Erdödy Margith, ki olyan vagy már, mint a' megh-szedett Alma fa. Azt kérdem én te tölled a' Jesus szerelmetes Tanítványával: (a) *Ubi est „pomum desiderij animae tuae?”* Hol vagyon (el-hagyatott keserves Arva) „a' te lölköd kívánságának drága Almája?” „*Elongatum est „a te”*. Mesze „el-távozott” „tőled”; (b) „*Abiit via longissima.*” „El-ment a' legh hosszabb Utra”: élete arany fonaláról le-szakadott, szivettől el-szakadott, Téged Egyetlen egy Artatlankáddal, keserves Arvasághra hagyot; és azzal „*Omnia praeclara perierunt a te*”. „Minden dicsősséged, minden ékességed, minden kedved, s-kedveltető gyönyörüséged el-vétetett tőled”; mert azzal: „*Cecidit corona capitis*” tui: „el-esett fejednek” ékes „koronája”.

Ubi est? Hol vagyon, a' te Téged igazán szerető, téged tisztelő s-kedvedet kereső kegyes jó Féjred, Néhai Méltóságos Gróff Draskovics

Paál? El-fogyott, s-rothadásra tért, mint az Alma; el-multak napjai, mint a' tengeren evező, almát hordozó ékes hajonak.

Ez ám az, hogy: „*Mors aequo pulsat pede Pauperum Tabernas, Requique turres.*” Egy aránt rugdallya, tapodgya, zurja, zavarja, lábbal tiporgya a' Halál a' Királyok fényes Palotáit az szegények rongyos Kalibájokkal; a' Királyi székeket ekékkal, a' bársont daróczal, a' koronákat, Királyi pálczákat ásó, kapa, lapáttal öszve rugdallya, öszve hánnya veti, és mindeneket egy csomóban kötven szoros koporsójában bé-rekeszti. „*Hoc Judicium omni carni*”: „Ez az ítélete minden Testnek”. Altal köll ezen mennyi minden <10> élő Embernek; által kel ez árkot ugranyi minden lábos vagy lábatlannak; megh köll ezt a' fördöt ülnyi mindennek; el-köll vennyi s-megh-is innya, ezt a' Pohárt mindennek; föl köll oldanyi ezt a' csomót mindennek; megh köll fizetni ezt az adót mindennek; megh köll halnyi közönségesen mindennek, mindennek, Ifiunak, és Vénnek.

Az nem Ujságh, Méltóságos keserves Eözvegy, hogy az széppen virághzott, ékessen pirúlt, már már, szíveket örvendeztető kész reménséggel kedves megh-értséghre jutandó almát, gyümölcsöző fáján, virághjában a' hidegh megh csipi, s-üdönek előtte le-hull; mert a' halál-is, az ember élete után olalkodó halal, a' vándorlással leselkedő halál, sokkal gyakrabban le-meczi az szép piross friss almát, hogy sem a' férgest.

Ennek a' drága Arany Alma ékes Fájának virágzásáról, Uri Véréseének régi eredetiről és gyümölcsöző terjedéséről méltan mondhatom azt, a' mit Daniel Proféta mondott vala Nabugodonozor Fájáról: (a) „*Videbam*” (ugy-mond) „*et ecce arbor in medio terrae*”: „Láttam vala és ime egy álló fa, a' föld közepett és annak magossága igen nagy”; „*Magna Arbor, et fortis et proceritas ejus pertingens Caelos*”: „Nagy fa, és erős, és annak magossága az egeket éré”. „*Folia ejus pulcherrima et fructus ejus nimius*”: „annak levelei igen szépek és a' gyümölcse igen sok.”

Ugyan-is, Trakostyáni Méltóságos Draskovics Ház, a' te nagy emlékezetet érdemlett Eleidnek a' föld közepett álló Fája, ugy mint az szép folyó vizek Duna, Tisza, Száva és Dráva mellett plántáltatott termő Fáinak gyümölcsözési, „*De vertice antiquorum montium, de Pomis collium aeternorum*”: „A' réghi hegyek tetejéről, az örök halmok <11> gyümölcsözéséből” virágzottak Istene, Nemzete, és Orszaga színe előtt: az ő ághai, levelezési, és gyümölcsei nevelkedtek, az Alló Fák között föl-magasztaltattak, és az Uralkodók termő fái között száamláltattak. Magossága igen nagy, a' föld közepett, mert, látta Magyar, Horvát, és Német Világis a' környül lévő Tartomá-

nyokkal, ennek magosságát. A' ki nem csak dicsekedik, és fényeskedik Uri Vérségének szaporodásával, s-terjedésével, hanem azzal-is, hogy mind addig virághzott, mind addig osztotta jó illatyaival gyümölcsöző Almáit, mighlen, Istenes érdemek, s-magok viselések által, Agai nagyra neveltettek, és nagy Méltóságok Gyertya-tartójára tétettek, Világosságol föl-emeltettek. Némellyek Kárdináli; Némellyek Erseki, és Püspöki; Némellyek Palatinusi- és Baáni fölsőségre nevelkedvén.

Es hogy üdömhöz képest szavaimat közelicsem s-Méltóságos Genelogiajának öt száz esztendőtol foghva hires réghi nagy érdemiről annak szokot rendi szerént, ne szöllyak; kik Hazájokat, s-Nemzeteket, mind okossággal, mind Vitézséggel, Vérek ontásával; mindenkor, ébrenn való vigyázással, hivenn, és készenn szolgálták.

Ennek a' mi Méltóságos Halottunknak édes Attya, (kinek, ah! arany meczt érdemlett megh halhatatlan, jó és áldott emlékezetinek nem régen vett nyers sebe, rajta kesergő szívünkben mégh ingyen bésem gyógyulhatott, s-annak nevelt keservével, már ujra sebesedett, nyílt, s-fakadott,) volt bóldog emlékezetü (oh keserves emlékezet) Néhai Méltóságos Trakostyanyi Gróff Draskovics Miklos, Császár, és Koronás Király Urunk ő fölsége Ko-<12>mornikja, Tanácsa; Ajtón Allóinak fő Mestere, és Országunk közönséges igasságát szomjuhozó igaz Birája.

Ennek pedig tulaidon Edes Attya volt, Néhai Méltóságos Fejedelmi Gróff Trakostyáni Draskovics János; a' ki-is elsőben Horváth Országhi Baán, annak utánna Magyar Országának Palatinussa volt. A' ki Eleinek, s-elötte Valóinak követvén példájokat s-nagy emlékezetü nyomdokit, mind tanácsos elméjével, mind munkálkodásával mint terjesztette s-tartotta megh Nemzete javát, élnek mégh, a' kik, szivek keservével, mesze fohászkodó sohajtásokkal, bizonyoságot tesznek róla.

Ennek édes Attya másik Méltóságos Gróff Draskovics János, ugyan ez-is Néhai Horváth Országhi Baán. Ennek Gaspár, Ennek Bertalan, és Ennek György nagy emlékezetü édes Attyok.

Ez, és hasonló megh-hidegölt tetemü Néhai Méltóságos Gróff Draskovics Paál Nemzetségének Nemzése. Illy Nemes Szülöktül született az mi Lölki Testi szépséggel ékes Halotunk az 1668 esztendőben szent Jván havának 7. napján.

Es valámit hogy a' Fialat Sas mégh nevedéken korában fordította szemét a' fényes Napra, ugy ez a' mi Saskeselyönk-is fészektől, édes Anyja kebelétől, mellyétől fordította az ő Czimeres Sassával szemét Istenes nevelkedéssel az Igasságnak fényes Napjára a' Christus Jesusra; arra, arra a' Menyei Saskeselyöre, a' kitől vette Sassát. Minek okáért: „Sicut Aquila” „expandit alas”, „Dominus solus Dux ejus

fuit”, „et assumpsit eum.” „Mint a' Sas, ki-terjesztette szárnyait, az Ur maga szárnyaira föl-vette, s-maga volt vezére.” Honnend az ő siralmas koporsójábann-is, így hallatik ötet vi-<13>gasztalnyi: (a) *Tu scis „quomodo portaverim te super alas Aquilarum, et assumpserim mihi.”* Te tudod, „miképpen hordoztalak én téged a' Sas szárnyokon, és magamnak föl-vettelek”; oda, a' hol: (b) *„Renovabitur ut Aquilae juvenis tua.”* „Megh ujul, mint a' Sasnak, a' te ifiúságod.”

De miképpen? micsoda szárnyakat emelt ez a' mi Saskeselyönk, hogy azokkal: „*Volaret in locum suum*”, „az ő helyére röpüljön”, és az Egekben rakja fészékét?

Tutta azt ő jól, tutta, hogy a' Világh, a' Bün, az ördögh, és egyéb lölki Ellenségek ellen, nincs győzedelmesebb fegyver, mint az imádságh, a' böjtölés, a' Szent Gyónás, a' Szent Sacramentom gyakorlása az Oltári Szentségben. Ezekkel tollasította, nevelte, és emelte szárnyait töredelmes szível lélekkel ahétatossan járólván a' Sacramentom vételéhez; de legh kiváltképpen a' Sátoros Ünnepeken, és a' Szeplötelen Szüz édes Annjának hét nevezetesb Jeles Ünnepe napjain; kiknek estit majd csak nem természeté vált szokásából vizzel, kenyérről szokta vala meg-böjtölni.

Az közönséges igassagh szolgáltatásának követője, a' békességes egyességnek szeretője, kegyes szívü mindenkhez, jó és könyörületes, szolgálnyi mindennek kész, véttenyi majd senkinek nem tud vala. A' Szegényeken szánakodó, a' szükölködőkön könyörüllő, a' gyámoltalan és igyefogyottakhoz irgalmas, az Özvegyek Arvákhöz párt fogó. A' Jesus Maria édes nevek ő néki Szent Bernárdal: *Mel in ore mel in corde: in ore melos, in corde jubilus:* Méz vala a' szájában, méz a' szívében; és szívében szájában mézzel egyelétett Solosma, és dicséreték éneklése.

Csudáltatta mind ezeket a' Lölki testi jókat ő benne az ő mindennekhez, a' nagy állapotban-is, mely alázatossággal <14> kegyes, szeléd, nyájas, és csendes Angyali természete; mellyel mint a' Magnes kö Mindeneknek sziveket magához vonta hőldétotta, sőt az Ellenséges nyelveket-is annyira magaévá tette, hogy ha ki valaha gyűlölte-is, szeretnyi kényszerítettett.

Gyermekségével neveltek ezek a' jók, és természetes ékességek ő benne, mert: „*ab infantia Deum timere*” coepit. „Gyermetségétől fogva kezdette az Urat félni”. Innend vagyon, hogy tanuló Iskoláira alkalmaztatván, az elől számlált, és sok több Jóságos cselekedeteknek társaságában foglalván nagy elől-mentséggel magát; a' Bóldoghságos szüz tiszteletinek, és az ő szent Congregatio Gyülekezetinek Tiszteiben, olly ahétatoszággal, olly példa adással, és szorgalmatossággal fog-

lalta magát, olly dicséretessen végeszte Iskoláit, hogy sokaknak példájok volt. Nem-is csuda; mert minden Tudományok fölött, jó édes Szülőtől vett, első Leczkéje vala az, hogy: „*Pietas ad omnia utilis*”: „Az ahétatosság, az Isteni félelem, minden jóra alkalmas, s-hasznos.”

De imé, ah szerencse áthatatlanságának keserves változással mostoha sorsa! a' mikor már mind ezekben a' jókban legh inkább nevelkednék; a' mikor már minden lölki testi ékességiben Isten, s-ez Világh előtt, legh kedvesebben köllemeteskednék; a' mikor, a' mikor ez a' gyönyörűsége Alma legh szebben virágoznék, gyümölcsöznek, s-érnék: akkor, akkor, a' mikor már Nemzetétől, édes Hazájától, s-Házától, úgy tartatnék, mint egy jobb kezében álló arany Alma: Akkor vétetik a' Halal kaszája alá, akkor mecsetik le fonáláról, s-akkor tétetik siralmas koporsojában a' megh-rothadásra.

Akkor, akkor, a' mikor ez a' Tekéntetes Gróff Ur, Néhai <15> Méltóságos Trakostyani Gróff Draskovics Paál az 1693 esztendőben Szent Mihály Havának ötödik napján, életének huszon-ötödik esztendejében; minek utánna magának szeretett, választott, s-vett szerelmes Margaritájával drága gyöngyével, kedve szerént való szerelmes Házas Taársával Tekéntetes Gróff Erdödy Margarethával, nem tovább négy esztendőskénél élhetett volna; Ifiúságában, életének legh gyönyörűsegesebb korában virághzó állapottyában, el-készétyén lölkét az Anyaszentegyháznak szükséges szent Sacramentomával meszsze földön, mint amaz énekelve megh haló Cignus, a' Hattyu, Christus szentséges Testének és Vérének buzgó vétele után nagy kész lölki testi vigasztalások, imádságok és szívbéli buzgó ohajtások között, Istentessen, s-bóldogul ki-atta lölkét.

Ally, ally Tekéntetes Gróff Ur! ne sies illy hirtelen a' halálra, ne légy illy mód nélkül való föl-áldozója, el-tékozlója életednek: Ifiúságodnak most legh kedvesebben, legh gyönyörűségeben virághzó arany Almáját, ne vesd, illy készen a' Halálnak éles kaszája alá. Más sokkal alkalmasb üdöre, lészen még szüksége hasznos, és kíváncs szolgálatodra édes Hazánknak. Hová hagyod Isten félő szeléd tökéletes téged igazán szerető Ifiu Házas-Társodat? neveletlen ártatlan kisededet? Isten áldása által több remélhető Maradekidat? Ajtód előtt álló, s-téged hamarnap föl-tisztelő Elömentségidet? Szánd Méltóságos Uri Atyádfiainak Társaságokat; tekéncsd Rokonyidat, Barátidat, hi-veidet, igaz jámbor hív Szolgaidat, kik téged, mint Csillagjokat követnek, szeretnek, tisztelnek, s-félnek. Hallyad, s-vegged, mint sopánkodik éretted, a' fájdalom! Oh! áthatatlan üdönek véletlen változása! oh nagy hirtelenségű <16> Halálnak sietsége! Nem volt még üdeje hogy le-mecsessék, hogy le-vágassék ez az ékes Alma. Nám sok-

szor még a' Vad fát-is megh várja az Erdős hogy magától döllyön, s-te oh Ember életének rövidítésére járó Halál, üdejét sem vártad, csak látad gyümölcsét, s-immár-is le-vághatad, csak kémletted kincset, s-immár-is el-röjtötted: Üdövel üdövel szedhetted vala ennek gyümölcsét.

Ugy vagy, úgy vagy: de enyhödgyél keserves fájdalom (igy hallatik felelnyi édes Halottunk). Hallyad a' hirtelenkedő halálnak Prókátorát, a' Romai Tanácsnak Tanácsát, bölcs Senecát: „*Vita, non est imperfecta si honesta est; ubicunque desines, si bene desinis tota est.*” „Nem idétlen” a' Halál, „ha tisztességes” (tegyük hozzá mi Keresztények: és ha Üdvösséges); akár mikor, „s-akár hol szünnyék megh életed, ha jól szünik-megh, nem idétlen,” nem-is szakatt félben, hanem egészen vétetett-el.

De még-is előbb, hogysem Emlekezetemet Töletek tellyességgel el-vegyem, az igen vastagh faragott kövel megh-jedzett zár, és igen sötétes, süketes gyász szem födel alolis, a' mint s-a' mely ezközök által nyelvemet emelhetem.

Végb bucsumat vészem legh elsőbenn-is Töled Elet, Test, Világh, nem jádzol már többé te soha én velém, el-hadlak, és minden adott, s-el vett, nem adható javaidat, ingyen vissza adom.

Bucsuzom kegyelmes engedelmedből Töled-is, a' Romai Birodalomnak nagy Monarchája, fölséges Császára, az egész Kereszténységnek őltalom paisa, Nemzetem Koronás Királya, Eleimmel nékem mindenkor jó kegyelmes Uram; és Istenemet az Egekben-is imádom, hogy sok nyerességes Thriumphusid, és Hatalmas Győzedelmid után a' te üdödben álgyon meg hoszú, állandó csendes békeséggel. <17>

Bucsuzom Töled, Nemzetem édes Hazám: A' ki a' Czedron patakján által kelvén Daviddal búdosol bus szível, a' régi Zöldellő Olaj fának már csak árnyékában, mert csak keserves emlekezetiben, Légyen Isten hozzád.

Bucsuzom Töletek-is, Atyafiságos, és Véréseges Méltóságos Házak, kiket a' nagy Tisztek, és fölsőségek a' nagy Méltósághoz kötöttek; kiket Nemzetes Eleim magoknak s-nékem vérrel vettek, vérrel vásárlottak. El-hadlak Test, és Vér, Légyen Isten hozzátok.

Végb bucsumat vészem Töled-is, mindenkor édes Anyám helett való szerelmes Napám, Mostohám. Jobban mondom, hogy természet szerént való tulajdon édes Anyám, Méltóságos Gróff Csáky Kristina Aszony, Légyen Isten hozzád. Véghe vagy immár itt ezen a' Világon az én te hozzád való Fiui kötelességemnek, és tartozó kész engedelmességemnek; reám való gondviselésedet, oktató, s-vigyázó szorgalmatoskodásidat, mellyet mindenkor minden én érdemem fölött minden

készséggel megh-mutattál, fűzesse-megh az Isten. Az vólt mindenkor az első föl-tett akaratom s-szivemnek hozzád való készsége, hogy soha téged megh ne szomoricsalak, és csak gondolatommal se vécsék. Ha mind azon által, történetből, vagy gyarlósághból valamiben valaha megh-keserítettelek, lábaidhoz borult alázatossággal kérlek, bocsásd-megh nékem. Megh-adom, s-viszá hagyom én te néked az én lölköm után leg drágább kincsemet, az én életemnek, s-szivemnek legh jobb részét, az én illy keves üdeig való szerelmes jó Hűtös társomat, azt azt, az én szerelmes Margaritámat drága Gyöngyömet, a' te jól nevelt, mindenkor kedvedet kereső szeléd szívű jó Gyermekeket, engedelmes Leá<18>nyodat, szive Gyöngyházában foglalt, kebelében tartott, s-nevelt idétlen árva Artatlankájával drága Gyöngyöcskéjével edgyüt, vissza adom a' te előbbi s-mindenkori Méltóságos édes Anyai kegyességében szeretettedben, vigyázó gondviselésed alá ajánlom, és szüves alázatossággal kérlek, őket gyámolicsd, grátiádban tarcsd megh, el ne hadd, s-az én Lölkömről-is az örökén valóságnak uttyán ne feletkezzél.

Innend, Te hozzád fordulok, Eiletemnek szerelmes Társa, Mása, szivemnek örvendeztető tellyes, egész, s-ép szerelme, egészen fele mindene, Tekéntetes Gróff Csáky Margaritám, és keseredett szivemnek mély zokogási, orczámon le-folyó sürű könnyv hullatásim, szives epe-dezésim között, végh bucsumat vészem tőled. Nehéz és fölötte keserves nékem te tőled el-válnom, kivel az én Istenes, kedves, csendes életem, Isten áldása szerént való lakásom tovább e' rövid négy eszten-döcskéknél nem lehete: ime már megh oldoztatunk, el-köll egymástól válnunk, el-kell egymástól szakadnunk. Hozzád való jó voltodat, igaz szivedet, hív szeretettedet, mindenkor, de legh kiváltképpen nyavalyáimban rajtam való esedezésidet, fűzesse-megh az igaz Isten. Nem vólt akaratom soha, hogy megh-báncsalak, de ha csak gyengén-is megh történt vólna, kérlek, bocsásd-megh nékem. Artatlan zálogommal, még csak öledben, kebeledben nevelt árva kisdededdel együt ajánlak a' nagy hatalmu Istennek kegyelmes gondviselése alá, a' ki az Arvának Attya, és az Eözvegyeknek Igaz Birája; és a' mint föllyebb, Méltóságos jó édes Anyánk szivében, kit megh-lásd, hogy soha megh ne szomorécsd, hogy hoszú életű lehes ez földön. Így nyakadra borulva, még-is Végh bucsumat vészem tőled, Légyen Isten hozzád. <19>

Végh Bucsumat vészem tőled, Néhai Méltóságos Trakostyáni Draskovics János öregh Uram Bátyám Eözvegy Arva Háza, Méltóságos Gróff Nádasdy Maria Magdalena, és már örömet ért, Tekéntetes Gróff Draskovics Péter kedves Eöcsém, minden hozzá tartozandó Méltóságos szerelmes Házával; és utólsó kérésem légyen ez nálatok, hogy Nemzetségeknek kezetekben álló, s-dicsősségesen fényeskedő

szép arany Almáját, úgy örizzétek, hogy Maradékitokban megh-tarcsátok.

Végh bucsumat vészem tőled-is, tulaidon egy Testvérem, szerelmes Szülőinknek Uri Agyából Nemzetünknek jó reménségével, velem edgyüt nőtt nevedekett vigasztalása, igaz Vérségünknek Abnere, Atyafiui szeretetünknek Nisussa, óltalom reménségünknek Jonathássa, kedves Eöcsém Tekéntetes Gróff Trakostyáni Draskovics Adám, Légyen Isten hozzád; és Atyafiságos szeretetemnek jeléül: *Consigno tibi imaginem mortis meae*. Az én halálom képét hagyom néked.

Végh bucsumat vészem véghre tölletetek Mindnyájatoktól, Több kedves Atyámfiak, Rokonságim, Jóakaroim, Barátim, Szomszédim, Egyházi, Világi, Szerzetes, Fő Nemes, Nemtelen, Nagy, és Alacsony Rendek, Arvák, Eözvegyek, Iggyefogyottak, Gyámoltalanok; kedves hív szolgálaim, egész Udvarom, Jobbágyim, kicsintül fogva nagyigh. Légyen Isten hozzátok. Ha kit miben megh-bántottam, ha kinek miben rövidségét tettem, kérlek megh-bocsássátok. Ah! Szegények, Dusok, Köldusok, tellyes lévén szivem keserűséggel, többet nem szólhatok, hanem: Légyen Isten hozzátok.

El-hivattatom, fel-szegesztettenek már sebes szárnya<20>im, az Egekben sietek, megh-fogom mindenektől szómat, el-veszem mindnyájatoktól gondolatomat. Te hozzád fordítottom, egyedöl benned háta-rozom, érettem a' keserves kinok között megh-feszült Jésum, kinek áldozom életemet, halálomat, lölkömet; és „*Reliquiae cogitationum mearum*, „*diem festum agent tibi*.” Az én „minden gondolatimnak töb része, Jeles örök ünnepet üll, s-szentel tenéked” Nazaretbeli édes Jésum; és így: „*In manus tuas commendo Spiritum meum*.” „Az te Szent kezeidben ajánlom az én bünes Lölkömet”, Amen.

Lapalji jegyzetek

278:8	[Az (a) lapalji jegyzet hiányzik a nyomtatványból. A locus: Jób 10,18–19.]	
278:39	(a) <i>Job</i> 9[,26].	
279:1	(b) <i>S. Greg. in Job.</i>	5
279:34	(a) <i>Psal.</i> 79[,1].	
279:36	(b) <i>Levit.</i> 19[,23].	
279:37	(c) <i>Deut.</i> 33[,13].	
279:38	(d) <i>Deut.</i> 33[,15].	
279:39	(e) <i>Deut.</i> 33[,15].	10
280:6	(a) <i>Amos</i> 8[,2].	
280:8	(b) <i>Ibid.</i>	
280:30	(a) <i>Apoc.</i> 18[,14].	
280:33	(b) <i>Prov.</i> 7[,19].	
281:26	(a) <i>Daniel</i> 4[,7–9].	15
283:3	(a) <i>Exod.</i> 19[,4].	
283:6	(b) <i>Psal.</i> 103[,5].	

VII. ISMERETLEN DRASKOVICH PÁL FÖLÖTT

Draskovich Pál életéről nem sokat tudunk: mindössze huszonötödik évében járt, amikor elszóltatta a halál.

Apja Draskovich Miklós volt, az ország egyik legnagyobb, katolikus zászlósur. Második felesége volt Nádasdy Krisztina, akitől két fia született, Pál 1668-ban.

Az ifjú gondos nevelést kapott. Ismerjük szülei 1679-ben kelt levelét nevelőjéhez, Némety Jánoshoz (lásd *Sopron* 1879. 53. sz. 1–2), amely szerint a tizenegy éves fiú **tanítása** kizárólag latin nyelven folyt, de étkezéskor nevelőjével magyarul és horvátul **társalgott**, pihenő óráiban pedig német gyerekekkel játszodozhatott. Így négy nyelvet is megtanult egyszerre. Ebédre csak a jezsuitákhoz vagy rokonokhoz járhatott. Nagy súlyt fektettek vallásos nevelésére: étkezéskor gondosan el kellett mondania imádságait, vasárnaponként látogatnia a misét. „Minden Boldogasszony napján” gyónnia kellett inasaival együtt; ha a gyóntató atya úgy ítéli, „meghis Communicáltassa őket”. Hogy ezek a szokások mennyire a természetévé váltak, szövegünk is tükrözi (pl. 283:11–19).

1682-ben meghalt az édesanyja. Apja újra megházasodott: Erdődy Sándor királyi kamaraelnök özvegét, Csáky Krisztinát vette el. Politikailag is megváltozott a család helyzete: a korábbi lojalitást Thököly mozgalmának támogatása váltotta fel (lásd Száz 1872. 483–7), majd az 1687. évi országgyűlésen Draskovich Miklós erős ellenzéki hangot ütött meg – és ugyanott váratlanul meg is halt.

Az árván maradt ifjú néhány év múlva feleségül vette Csáky Krisztinának első házasságából származó leányát, Erdődy Margitot. Anyagi helyzetükre lásd Pál vagyonosztályát Ádám testvérel, 1690 (Radvánszky II. 399–404). A családfő azonban váratlanul, számunkra ismeretlen körülmények között, 1693. szeptember 5-én meghalt. Szövegünkben kitűnik, hogy a házasságból származott egyetlen kisgyermek, Borbála ekkor még nem született meg.

A temetésre 1694 márciusában került sor (a pontos dátumot nem tüntették fel a címlap üresen hagyott helyén), Lékán, ugyanott, ahol kötetünk korábbi szereplőjét, Nádasdy Ferencet is temették.

Draskovich Pál kislányának további sorsáról semmit sem tudunk, minden bizonnyal korán meghalhatott. Az özvegy, Erdődy Margit később Kéry János főlovászmester felesége lett, neki is leányt szült. A temetésen kettős minőségben: mint mostohaanya és mint anyós is jelen lévő Csáky Krisztina még 1694-ben (október 9-én) jegyet váltott Bercsényi Miklóssal (1665–1725), s 1695-ben össze is házasodtak. E házasságról Kőszeghy Pál (†1703), Bercsényi titkára hosszú költeményt írt (lásd TT 1894. 193–308), amelyben – lehetséges, hogy a Párkák szerepeltetésének ötletét szövegünkben merítve – Erdődy Margit első házasságáról így emlékezett meg:

Gróf Draskovich Pálnak akadt volt kertjében
S plántáltatott kedvén fiatal keblében,
Volt is foganatja már csemetéjében, –
Oltván *Boriskáját* nagyúri nemében...

De az írigy Párkák ennek kertészségét
Hamar megírigylék ily gyönyörűségét,
Életének fonák hamar rövidségét,
S elszakaszták ily szép párnak kettősségét.

Gróf Erdődy Margit asszony pirossága,
Ékes liliumán nyílt feje hősága
Így változék s megállt nőni indult ága,
S hulla hamar reá gyászos tél vadsága.”

(TT 1894. 273.)

Szövegünk, a Draskovich Pál temetése alkalmából megjelent nyomtatvány (RMK I. 1466) a nagyszombati egyetemi nyomdában készült, Hörmann János András irányításával. A sors iróniája, hogy a nyomdásznak az e kiadványban szeretettel emlegetett Csáky Krisztina harmadik férje, Bercsényi Miklós elől menekülve kellett 1703-ban beszüntetnie munkáját.

A prédikáció szerzőjének nevét nem tüntették fel a nyomtatvány lapjain. Feltűnő hasonlóságot mutat azonban a beszéd szövege, szerkezete azzal a Draskovich Miklós halálára 1687-ben megjelent másik nagyszombati nyomtatvánnyal (RMK I. 1365), amelynek szerzője Jaklin Balázs, a nyitrai püspök. Mindkét prédikáció csak igen kevés teológiai oktatást tartalmaz, a hangsúly az elhunyt családjára, személyére esik. Íme, a két mű szerkezetének vázlata:

RMK I. 1365.	Mindkettő	RMK I. 1466.
1.	Textus	
2.	Figyelemkeltő elemek: kérdések a Bibliából	mitológiai szereplők
3.	Megcáfol egyes nézete- ket: e bibliai helyek funkció- ját illetően (nem kérdé- sek, hanem „el-bámúlt rémülések”)	a „poéták” igazságtartal- mát illetően (Kharón útjá- nak igazi célja)
4.	Textus megismétlése	
5.	A textus egy tárgyfogal- mának azonosítása az emberrel: pálca=oszlop=úri személyek	alma=halandó testünk

6.	erős oszlop	Ezek amelioratív alkalmazása a halottra:	arany alma
7.			mégis halandó: Mors aequo...
8.	szilárdan áll, mint az oszlop,	A család: nagy fa, az egyén: a fa ága, nemcsak a családi hagyománytól erős, de saját érdemeitől is	rajta kíváncsok gyümölcsök,
9.		Hagyomány: az ősök tisztái	
a)			
b)	450 éve	híres család	500 éve
c)		az ősök felsorolása	
10.		Saját érdemek: vallási szokások, buzgóság	
a)			
b)	műveltség	adakozás	
c)			
d)	igazságosság		
e)	katonáskodás		
11.		A halál bekövetkezett:	
a)	szolgálat közben; Mors aequo...	az erények teljes kifejlődése előtt; bár inkább szolgálat közben történt volna	
b)		váratlanul,	
c)		de istenesen	
12.		A halott búcsúja:	élet, test, világ
a)			
b)		I. Lipót	
c)	I. József		
d)	Esterházy Pál nádor		
e)		haza	
f)		rokonok	
g)		minden rendbeliek	

h) A jelenlevőknek kíván
„bóldog kimulást”

Lelkét Krisztusnak ajánlja

13. Az emlékezetben és
utódaiban tovább él

Láthatjuk, a két beszéd közti legtöbb eltérés a hivatalt még nem viselő ifjú és a tekintélyes országbíró közti különbséggel megmagyarázható. A szerzők két teljesen különböző textusból azonos eljárásokkal ugyanahhoz a képhez, a nagy fa képéhez jutnak el, s szövegük szó szerinti egyezéseket is mutat. Pl. az 1687-es szövegben: „nem csak fénlík és tündöklík [...] maga vérenek terjedésével, és eleinek dicsőségével, hanem [...] mind addig virágzott [...] és nevelkedet, miglen az ő szép, és Istenes nevelkedése, dicséretes maga jó viselése által [...] az ő ágai fel nevelkedtek, nagy Uri méltóságoknak világos gyertya-tartójjára tettek és emeltettek; némellyek Cardináli és Erseki, mások Püspöki, amazok Palatinusi, és Báni fölsőségre léptek” (A4v) – vö. szövegünkben 282:1–7.

A két szöveg összevetése fényes példája annak, hogyan öregbedett a kor familiáinak történelmi múltja: a keletkezésük között eltelt hét évben a Draskovich-ház éppen ötven esztendővel lett patinásabb. Az 1687-es beszédben: „régí Familiájának sok számos négy száz ötven esztendő föllyül híres, régi, nagy ősirol hogy ne szólljak, kik vitézségekkel, és okosságokkal hazájoknak sokat szolgáltának” (B1r) – vö. szövegünkben 282:8–12.

Az ősök felsorolása szinte szó szerint megegyezik a két nyomtatványban. Azt az ősapát is, akit modern családtörténeti összefoglalások Gáspárnak ismernek, egységesen Györgynek nevezik.

A két mű közt még számos más szövegszerű egyezés mutatható ki. (Pl. 1687: „ha az ördög, a bün, és egyéb gonosz indúlatok ellen, nincsen egy erősebb lelki fegyver a szent Gyónásnál, és Oltári Szentségnél, azt buzgon gyakorlotta” [B2r] – vö. 1694. 283:11–14; „röpülésre ki-terjesztett kész szárnyaival czimeres Griffé, és Sassa mutattya” [C1v] – vö. 279:29–30; „a halál egyaránt zörgeti lábaival [...] a szegények alacson, és rongyos hajlékit, mint a Királyok magas és ékes palotait, öszve zurja zavarja a Királyi lakó helyeket a kunyokkal Királyi székeket, ekékkal, és a bársont szürrel, és daroczal, öszve keveri; Koronákat, és Királyi Pálczakat, vas lapáttal és asóval egygyüvé egyelíti, és mindeneket egy csomóban szorítván, a koporsóban rekeszti, *Sceptra ligonibus aequat.*” [C2r] – vö. 281:4–9 stb.)

Jaklin Balázs életrajzi adatai szintén megengednék, hogy az 1694-es prédikációt is neki tulajdonítsuk, hiszen halála csak 1695. október 17-én következett be. Az 1687-es beszédén kívül két másik temetési prédikációt is ismerünk tőle, 1684-ben pedig ő adta ki a szövegünkben is külön elismeréssel említett nagyszombati Boldogasszony Congregatio reguláit.

A bemutatott egyezések azonban még nem jelentenek feltétlen bizonyosságot. A nagyszombati nyomda ebben az időszakban több olyan, bizonyíthatóan nem Jaklintól származó gyászbeszédet is kiadott, amelyek szerkezeti felépítésének rendje hasonló a két szövegéhez (lásd kötetünk IX. sz. szövegét 1697-ből. Jaklin ekkor már halott

volt). A mindkét beszédben megtalálható Horatius-idézet egész sor halotti beszédben előfordul, és magyar nyelvű kifejtése, a mindent összeegyeztető halál hosszas leírása szintén a kor leggyakrabban, legáltalánosabban használt toposzai közé tartozik; egészen hasonló szavakkal már a század elején előfordul, és csaknem szóról szóra megismétlődik egy 1714-es prédikációban (Kürtösi András Erdődy György fölött. Nagyszombat 1714. A2v: a halál „Egy-aránt zörgeti a” szegény emberek hajlékit, és a hatalmas Királyok tornyos Palotáit [...]”; a Királyi pálczákat, kapákkal, királyi székeket, ekékkel, vont arany matériákat, a vastag daróczal, a bársony köntösöket a paraszt szűrökkel egyben egyelíti, egy sirba rekeszti, egyenlökké teszi.” Lásd e parafrázist kötetünk több szövegében is). S a szorosabban a családhoz kötődő szó szerinti egyezések magyarázatához sem kell a szerzők azonosságát feltételeznünk: az 1694-ben prédikáló személy olvasásból is ismerhette az 1687-es gyászbeszédet, esetleg saját példányából is ollózhathott, vagy maga a család juttathatta el hozzá a családi reprezentációnak ezt a legutóbbi nyomtatott darabját, pl. azért, hogy az ősről ne kelljen külön szóban vagy írásban tájékoztatni a szónokot, hanem a mintegy hivatalosnak tekintett családfát áttemelhesse saját művébe, amit az csaknem szóról szóra meg is tett. Ráadásul az 1694. évi névtelen szónok művének nemcsak a hét évvel korábbi prédikációval mutathatók ki kapcsolatai, hanem Hoffmann Pál Esterházy László fölötti (kötetünkben szintén olvasható) 1652-es beszédével is. Ez utóbbi beszéd annál inkább kínálkozott az utánzásra, mert Esterházy László szintén fiatalemberként (huszonhat évesen) halt meg, akárcsak Draskovich Pál, s így az alkalmaztatás bekezdéseit sem volt nehéz átszabni egyik főrendű halotról a másikra. Csak néhány egyezést emelünk ki: a gyónás és más vallási cselekmények ördög elleni fegyverként való megnevezése (1652=III/A 141:12–17 – 1694=VII. 283:11–14), az a motívum, hogy mindketten már fiatal korukban Krisztusra tekintettek, mint a „nevedéken” sas a napra (III/A 140:22–27 – VII. 282:36–40), az „Ally, állly Tekéntetes Gróff Ur!” kezdetű bekezdés (III/A 145:5–27 – VII. 284:27–285:5) stb.

Ezek után már azt gondolhatnánk, hogy semmi sem szól az 1687. és 1694. évi beszédek közös szerzősége mellett, egyszerűen arról van szó, hogy az 1694-es temetés ismeretlen prédikátora gátlástalanul ollóz több korábbi beszédből, így Hoffmann és Jaklin írásaiból is. Azonban vannak olyan megfontolások is, amelyek mégis Jaklin szerzősége mellett szólnak. Az 1680-as évek végén, 1690-es évek elején éppen Jaklin az a katolikus szónok, akinek valamennyi beszédére jellemző az 1652-es Hoffmann-prédikáció szövegének kiaknázása. 1687-ben, Draskovich Miklós fölötti beszédébe tőle emeli át Julius Caesar imprézáját, a Nagy Sándor-történetet és annak kommentárját az ifjakról, akik „ugy futtyák az Oskolát mint a” mirigyét, alig várva hogy lóra kapaszkodhassanak, kellemes fiatal vitézek” (B2r – vö. III/A 140:38–141:10) stb. Az 1692-ben megjelent, Czobor Ádám fölötti Jaklin-prédikáció (RMK I. 1418) szinte egészében Hoffmann művéből van kiírva, így a bölcsőt körülvevő „joszágos cselekedetek” motívuma (B1r – vö. III/A 140:27–30), a Hoffmann-beszédben alapvető szerepű oroszláni testi erő (B1v), Dávid lábainak szarvaséhoz hasonlítása és ennek magyarázata (B1v – vö. III/A 134:23–135:26) stb. Itt ismét elhangzik ugyanaz a történet Caesarról és Nagy Sándorról is (B1r). Ezeknek a tényeknek az ismeretében az itt közreadott 1694. évi szónoklat Hoffmann felhasználó részei éppenúgy Jaklin szerzősége mellett bizonyíta-

nak, mint azok a részek, amelyek közvetlenül az ő 1687-es prédikációjával mutatnak szövegszerű egyezést. Így, ha nem is jelentjük ki teljes bizonyossággal, mindenesetre valószínűnek tartjuk, hogy Draskovich Pál fölött is Jaklin Balázs prédikált.

A prédikáció egésze a Draskovichok címerén látható aranyalma motívumára épül. Pedig a Draskovich-griff (lásd címerleírásunkat a 278:35 sorhoz fűzött jegyzetben) tkp. nem is almát tart a kezében, hanem aranygolyót. (Túlságosan régi ahhoz e címer, hogy a motívum eredetére fényt lehessen deríteni.) A prédikátor maga is kénytelen elismerni, hogy a címeren látható aranykör „koronázatlan” (279:28), vagyis nincs kocsánya és csészelevelei, mint az almának, de könnyen túlteszi magát ezen (279:29–31). Nem tudni, hogy egyéni leleményről van-e szó vagy a korabeli köztudat is almának tudta e címerbeli motívumot. E probléma különben a szerzőség megoldatlan kérdésével is összefügg, hiszen már az 1687-es Jaklin-beszédben ezt olvassuk: „meg-töretett, és el fogyot mint az alma, s’ ezt mutattya, az ő szárnyas Griffé, kezében tartván az almát; az alma ha piross is kívül, de benne az emésztő féreg” (C2r). A prédikátor(ok) eljárása mindenesetre hasonló ahhoz, mint amelyet Galavics Géza említ könyvében (*Kössünk kardot az pogány ellen. Török háborúk és képzőművészet*. Bp. 1986. 65): a Habsburg-család ikonográfiájában a 17. sz. elején előforduló, minden kiegészítő elem, járulékos jegy nélküli, pusztá gömbábrázolások földgömböt jelentenek.

A közreadott nyomtatvány könyvdíszai: fejléc (sorminta, amelyet leveles-indás-szalagos és makkos motívumokból állítottak össze) és S iniciálé a 3. lapon (stilizált leveles indákból felépülő szimmetrikus kompozíció), záródísz a 20. lapon (háromszögű kompozíciót alkotó stilizált virágsokor).

Tárgyi jegyzetek

275:8 A Draskovichok nemesi előnévének forrása, *Trakostyán* (Trakošćan, Varasd vm.) vára és uradalma 1569-ben került a család kezébe.

275:18–20 Az *ágostonrendi remeték* szerzetét Nádasdy Ferenc telepítette le *Lékán* (Vas vm.), és építtetett nekik kolostort a templom mellett (1655–69). A templom alatti sírboltban nyugszanak a Nádasdy és a Draskovich családok tagjai.

275:21 *Böjtmás hava*: március. A temetés pontos dátumát nem írták be az üresen hagyott helyre.

275:23 „A felsőbbtség engedélyével.”

277:2–6 „Trakostyáni Draskovich Pál méltóságos gróf úr temetése.”

277:7 *Thema*: textus, tétel.

277:10 *Argosz*: a görög mitológia sokszemű hőse, Agénór fia (Apollodórosznál). Ovidius szerint (Met. I. 624) száz szeme volt.

277:11 *Briareosz*: Uranosz és Gaia fia, százkezű óriás.

277:12 *Hérakleitosz* (i.e. kb. 544–540 – 483?): epheszoszi filozófus. A hagyomány szerint szüntelenül sírt az ember nyomorúságos voltán, szemben Démokritosszal (i.e. kb. 460–370), aki állandóan nevetett. Ellentétpárként először Seneca (De Ira 2, 10,5) és Juvenalis (Szatírák 10, 28 kk.) kapcsolta össze őket.

277:14 *Szarándok*: a szó mai, z-vel kezdődő alakja csak a 19. sz. elején vált általánossá. Lásd TESz III. 1188.

277:15 *Alma falattya után*: a bűnbeesés óta.

277:17–18 Nyéki Vörös Mátyás (1575/6–1654) *Siralom az halandóságrol* c. versét idézi (lásd RMKT XVII./II. 229–33), amely először a *Tintinnabulum* c. kötetben jelent meg (Pozsony 1636). További kiadásait lásd RMKT XVII./II. 483–5. és 497.

277:19 *Mesterséges*: 'csalárd, álnok, ravasz, fondorkodó'. Lásd NySz II. 794.

277:21 *Arányoz*: 'kilő, célba talál'. Lásd NySz I. 114.

277:23 A dán Toko és Harald király történetét Saxo Grammaticus (kb. 1150–1206) mondja el *Gesta Danorum* c. művében. Az ott leírtak és a Tell Vilmos-monda közötti kapcsolat részben még ma is vitakérdés. Vö. F. Heinemann: *Tell-Bibliographie*. Bern 1907. Lásd még Király György: *A Tell-monda és Hatto-monda legrégebb nyomai irodalmunkban*. = EPhK 1919. 128–30.

277:31 *Tyrannus*: zsarnok.

277:33 *Megh-aszal*: '(ki)szárit'. Lásd NySz I. 128.

278:2 *Kharón*, az alvilági révész névalakja latinul: *Charon, ontis, m.* A ragozott alakok *t*-jét sokan az alanyeset záró mássalhangzójának vélték.

278:4 *Akherón, Sztüx, Kóküthosz*: lásd Graves, Robert: *A görög mítoszok*. Bp. 1981. I. 177–8.

278:8 *Fájdal*: lásd NySz I. 751.

278:17 A Moirák: a fonó *Klóthó*, mérő *Lakheszisz*, vágó *Atroposz*. Lásd Graves: i.m. I. 62–3.

278:27 *Délczegh*: 'önfejű, akaratos, dacos, szilaj, rakoncátlan'.

278:32 *Örökkénvalóság*: lásd NySz II. 1190.

278:33 *Tacho* helyett inkább *Chloto*.

278:35 A Draskovichok címere: egyszer vágott és egyszer hasított pajzs. Az 1. és 4., kék (más ábrázolásokon vörös) mezőben hármás zöld halomra helyezett arany koronából kiemelkedő, középre néző ezüst griff egyik első lábával arany golyót tart, másik lábán jól látszanak hatalmas karmai. A 2. és 3., arany mezőben koronán középre néző, egyfejű, koronás fekete sas áll szétterjesztett szárnyal. (A griffről lásd Apáczai 7. r. XL. 5.)

279:1 Az idézet pontosan: „Hi qui poma deferentes maria transmeant, ipsi quidem fructuum odore perfruuntur, sed eorumdem fructuum aliis cibos ferunt.” (I. [Nagy] Szt. Gergely pápa [590–604]: *Moralium libri, sive Expositio in librum B. Job*, I. IX. c. 31.)

279:12 *Tariol*: 'tárgyul, célpontul'. Lásd NySz III. 445–6.

279:22 *Kulcsos város*: fallal bekerített, erősített város.

279:24 *Privilegiáltatott*: kiváltságban, kivételezésben részesített.

279:26–27 A *gránátalma* (pomagránát) termésén a megmaradó hegyes csészelevek a kocsánnyal átellenes oldalon kis koronát képeznek. A gyümölcs ettől nyeri jellegzetes alakját, amelyet az európai díszítőművészet máig szelvében felhasznál. A középkori, kereszttel koronázott országalmák is a gránátalma formájára vezethetők vissza.

279:28–31 Lásd 278:35.

279:33 Salamon építtette a „Libanon-erdő házát” (1Kir 7,2–7.), amelyet hatal-

mas tartó cédrusoszlopairól neveztek el. Itt állította fel trónját (királyi székét) (1Kir 10,18–20.). Az építkezés elvégzésével ígéretet kapott az Úrtól: „Megerősítem a te birodalmadnak székeit az Izráelen mindörökké” (1Kir 9,5.). Eljön majd ide „a Libanon dicsősége, a ciprus, a platán és a cédrus, hogy [...] dicsővé tegyék lábam zsámolyát”, azaz Jeruzsálemet (Iz 60,13.).

280:4 Ámos 8,2.

280:6 *Uncinum ferreum*: a Bibliában *uncinum pomorum*.

280:8–9 *Audio [...] dicentem*: e kifejezés Ámos könyvében nem fordul elő. „*Venit finis*”: Ámos 8,2. „*Et erit*”: Ez 19,14. „*Planctus quasi super unigenitum*”: Zak 12,10.

280:16 *Halotas szín*: lásd kötetünk bevezetőjét.

280:21 Lásd 278:35.

280:28 *Erdődy Margit*: Erdődy Sándor és Csáky Krisztina leánya.

280:30 *Jesus Tanítványa*: János apostol, a hagyomány szerint a Jelenések könyvének szerzője.

280:32 „*Elongatum est*”: Iz 59,9. „*A te*”: Zsolt 73,27.

280:35 *Artatlanka*: Draskovich Pál és Erdődy Margit kislánya, Borbála.

280:35 Jel 18,14.

280:38 *Siral* 5,16. A Vulgátában *tui* helyett *nostri* áll.

281:3–4 Horatius: Ódák I, 4, 13–14. Lásd kötetünkben II. 121:8–9.

281:4 A *zürzavar* ~ R. *zürzavar* 'összekever, elegyít' igét lásd TESz III. 1206.

281:9 Sir 41,5.

281:28 A Vulgátában: *contingens cae'um*.

281:35 5Móz 33,15.

281:38 *Levelezés*: lásd NySz II. 605.

282:2 *Vérség*: '(vér)rokonság'. Lásd NySz III. 1073.

282:4–5 *Agai* [...] *nagy Méltóságok Gyertya-tartójára tétettek*: a család tagjai úgy tündökölték magas tisztségeikben, mint a fáklya.

282:6–7 A család felsorolt tisztségeket betöltött tagjai: György (1515–87) pécsi, majd zágrábi, győri püspök, horvát bán, kalocsai érsek, bíboros; János (1550–1613) horvát bán; György (1599–1650) pécsi, majd győri püspök; János (1603–48) horvát bán, Magyarország nádora.

282:9 *Geneologia* = genealogia 'nemzetség'. Lásd Bartal 292.

282:9 A család első név szerint ismert tagja Dragos, aki III. András királynak (1290–1301) volt hű embere.

282:15 *Ingyen sem*: 'egyáltalán nem'. Lásd TESz II. 215.

282:16 *Nevelt*: 'megnövelt'.

282:18 *Draskovich Miklós* (1634–87) országbíró (1681-től). *Komornik*: kamarás. *Tanács*: 'tanácsos' (lásd NySz III. 416–7).

282:19 I. Lipót magyar király (1657–1705) és német-római császár (1658-tól).

282:23 *Draskovich János* (1603–48), ő szerezte a grófi címet (1635), 1640-től horvát bán, 1646-tól nádor volt. Felesége Thurzó Borbála.

282:26 *Tanácsos*: 'okos, értelmes, találgató'. Lásd NySz III. 420–1.

282:29 *Draskovich János* (1550–1613) horvát bán (1596–1608), majd dunántúli főkapitány. Felesége Istvánffy Éva.

282:30 *Draskovich Gáspár*: I. Ferdinánd (1526–64) tanácsosa, a véghegyek főkapitánya. Ő kapja meg Miksától (1564–76) a bárói címet (1567), majd Trakostyánt (1569). Felesége Ormosdi Székely Katalin.

282:30 *Draskovich Bertalan* (†1527).

282:31 Bertalannak Mátyás király (1458–90) idejében élt apját a családi genealogiák Gáspár néven ismerik (lásd Nagy Iván III. 389–95).

282:33 *Nemzése*: 'leszármazása'. Lásd NySz II. 960.

282:34 A *halott* szó egy *t-s* írásmódjára lásd NySz I. 1272.

282:35 *Szt. Iván hava*: június.

282:36 *Nevedéken*: 'serdülő, ifjú'. Lásd NySz II. 995.

282:36–37 A sasfíókák napba tekintéséről lásd Apáczai 7. r. XL. 1.

282:41 5Móz 32,11–12.

283:2 *Honnénd*: 'honnán, honnét'. Lásd NySz I. 1483.

283:9 Jel 12,14.

283:13–14 A katolikus egyház harmadik szentségének, az oltáriszentségnek vétele az áldozás.

283:16 *Sátoros ünnepek*: itt: karácsony, húsvét, pünkösd.

283:17 Az *anya* szó alanyesetű hosszú *nny*-es írásmódjára lásd NySz. I. 95.

283:17 A hét fontosabb magyar Mária-ünnep: Gyertyaszentelő Boldogasszony (megtisztulás, február 2), Gyümölcstőlő Boldogasszony (Krisztus fogantatása, március 25), Sárkány Boldogasszony (Mária látogatása Erzsébetnél, július 2), Havas Boldogasszony (egy Liberius pápa [352–66] idején esett csoda emlékére, augusztus 5), Nagy-Boldogasszony (Mária mennybemenetele, augusztus 15), Kisasszony (Mária születésnapja, szeptember 8), Mária szeplőtelen fogantatása (december 8).

283:18 *Est*: itt: 'előest, vigília'. Lásd SzT III. 442.

283:25 *Clairvaux-i Szt. Bernát* (1091–1153) himnuszaiiban nem találtunk ilyen részletet. Hasonló: „In ore mel mirificum, In corde nectar coelicum.” (*Jubilus rhythmicus, de nomine Jesu.*)

283:32 *Hóldét*: 'hódit'. Lásd TESz II. 128.

283:36 Tób 1,10. A Vulgátában *coepit* helyett *docuit*.

283:37 *Innend*: 'innen, innét'. Lásd NySz I. 1593.

283:40 *Congregatio Mariana*, Mária-kongregáció: iskolákban (Nagyszombatban pl. 1617-ben) megszervezett vallásos egyesület.

284:3 1Tim 4,8.

284:16 *Szt. Mihály hava*: szeptember.

284:23 *Cygnus*: lat. 'hattyú'. A halála előtti éneklésről szóló hagyományt lásd még Apáczai *Magyar encyclopaediá*-jában is (7. r. XL. 4).

284:33 *Neveletlen*: 'kiskorú, serdületlen'. Lásd NySz II. 998.

284:41 *Nám*: 'lám'. Lásd TESz II. 712.

285:1 *Erdős*: 'erdőkerülő, erdőpásztor'. Lásd SzT III. 295.

285:8 *Lucius Annaeus Seneca* (i.e. 4–i.sz. 65) római szenátor, Nero nevelője. Az idézett hely (*Epistolae ad Lucilium* 77) modern fordításban: „Az élet nem marad

befejezetlen, ha erkölcsileg jó. Bárhol végzed is be, ha jól végzed, teljes.” (*Barcza József ford.*)

285:22 Lásd 282:19.

285:25 A török ellen folyó háború sikereire célzó: Magyarország területének felszabadítása, Buda (1686), Székesfehérvár (1688), Szigetvár (1689), Kanizsa (1690), Várad (1692), Gyula (1694) visszavétele.

285:27 Lásd 2Sám 15,23.

285:35 *Draskovich Pál* mindössze tizennégy éves volt, amikor édesanyja, Nádasdy Krisztina 1682-ben meghalt. Apja, *Draskovich Miklós* (lásd 282:18) újra megházasodott: Erdődy Sándor kamaraelnök özvegyét, *Csáky Krisztinát* (1654–1723) vette el. Miklós halála (1687), majd Pálnak és a Krisztina első házasságából született Erdődy Margitnak házassága (1689?) óta Krisztina egyszerre volt Pál özvegy mostohaanyja és anyósa.

286:15 *Grátia*: 'kegy, kegyelem, jóindulat, kedvezés'.

286:36–40 Pál apjának, Miklósnak (lásd 282:18) testvére, *Draskovich János* főudvarmester 1692-ben halt meg. Feleségétől, *Nádasdy Mária Magdolnától* két fia született. Péterről semmit sem tudunk, azt sem, hogy milyen „örömet ért”. Lehet, hogy neve testvére, János, a későbbi horvát bán (†1733) helyett szerepel, akit viszont nem említ a szöveg, pedig családot alapított; maga Péter pedig korán meghalt.

287:5 *Abner*: Saul, majd fia, Isbaál hadvezére, aki helyre akarta állítani Izrael és Júda egységét Dávid királyságát szorgalmazva.

287:6 *Nisus*: trójai ifjú, Hürtakosz fia, akit megbonthatatlan barátság fűzött Eurüaluszhoz. Mindketten a rutulusok elleni harcban estek el (lásd Verg.: Aen. IX.).

287:6 *Jonathán*: Saul fia, Dávid barátja, aki segítette Dávidot a féltékeny Saul elől való menekülésben.

287:7 *Draskovich Pál* testvére, *Ádám*, a későbbi győri tábornok. Három feleségtől hét gyermeke született.

287:23 Zsolt 76,11. A bibliai jelentés: „akiket gondolatod [ti. az Isten haragja] megkímélt, ünnepnapot ülnek neked.”

287:26 Zsolt 31,6.

287:27 *Bünes*: 'bűnös'. Lásd NySz I. 332.

Kritikai jegyzetek

277:2 *ILLUSRISSIMI* – 277:11 Véghetetlenül – 277:12 megh-síráthat – 277:21 áran-yozná – 277:24 emlekezetett – 278:9 *Unitam* – 278:35 Lechesis, – 278:36 vagy-is – 278:37 Tochoval, – 279:2 mí – 279:3 vizein – 279:7 miden – 279:11 Trakosztányi – 279:15 Házád – 279:18 falattyá, – 279:19 nem – 279:20 s-Királyi – 279:20 megh-korónázott – 279:24 privilegiáltatott, – 279:24 ádozástól – 279:34 Máltóságos – 279:34 *Jerusalem* – 279:37 *germinat* – 279:36–39 [A nyomtatványban a *De pomis caeli* szövegrész előtt nincs jelzés, a (c) jelzés a *De pomis Collium* elé ke-

rült, a *(d)* jelzés a *De vertice* elé, az *(e)* jelzés kimaradt a szövegből, csak margójegyzete van meg.] – 280:2 hálottunk? – 280:4 Mjt – 280:13 készülétét? – 280:34 szívétől – 281:10 [A 9. lapon az őrszó:] elő Em- – 281:18 gyümöcsöző – 281:33 közepett – 282:9 észlendőtől – 282:12 szolgáltak. – 282:14 méczést – 282:16 más – 283:7 Megh nijul, – 283:21 mindnekhez, – 283:35 Germekségével – 283:37 Iskoláira – 284:6 névelkednék; – 284:7 minden – 284:8 A' mikor, – 284:14 a' mikor – 284:14 Tekértetes – 284:21 kóraban – 285:9 *desinas*, – 286:11 foglat, kebelében – 286:14 szerétetedben, – 286:15 mégh, – 286:25 Hozzán – 286:26 szerétetedet, – 286:30 ajánlak – 287:16 megh-bocsássatók. – 287:26 *comendo*